

DEVELİ

Fatih Sultan Mehmet zamanında Karamanoğulları Beyliği sonrası (1474) Develi, Osmanlı Devleti'nin egemenliği altına girmiştir. Fatih'in Develi'yi ele geçirmesine halk isyan etmiş, bu isyan üzerine Fatih Sultan Mehmet, Develi Kalesi'ni yıktırmış, Develioğulları aşiretini de parçalayarak çeşitli illere iskân ettirmiştir. Osmanlılarla iyi ilişkiler içerisinde bulunan Dulkadiroğulları, II. Beyazid dönemine kadar Kayseri ve civarında varlıklarını sürdürmüşlerdir. Hatta öyle ki Osmanlılar tarafından ilk sancak beyi olarak bölgeye, Dulkadiroğulları beyi Şahsuvar Bey atanmıştır. Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nde bulunan Kuyud-ı Kadime Arşivi'nin 564 numaralı ve 1476 tarihli Karaman Eyaleti'ne ait defterlerde Karaman Eyaleti, Fatih Sultan Mehmet döneminde on bir vilayet ve iki nahiyeye ayrılmıştır. Bu nahiyelerden bir tanesinin Develi olduğu tespit edilmektedir. Osmanlı döneminin başlarında Ürgüp'e bağlı bir nahiyeye merkezi olarak görünen Develi, 1502 yılında Karahisar-i Develi adıyla anılan bir kazanın kurulması ile bu kazaya bağlanmıştır. Nahiyeye durumunda olan Develi'de bu dönemde "Kara Bey Mescidi mahallesi" ve "Aylu-gem (Halil) Mescidi" adlı iki mahalle bulunmaktadır: Develi Nahiyesi, 1502'de 24 köy, 26 mezra, 1518'de 12 köy ve 30 mezra, 1522'de

ise 23 köy 29 mezradan oluşmaktadır. 16.yy başlarında Develi'nin kuzey yamacında bulunan Everek bir köy durumundadır. 1500 yılında köyde hayvancılık yapılmakta olup, köyde sekiz ay çalışan bir değirmen bulunmaktadır. 1502 tarihinde Develi nahiyesinde 21 köy mevcuttur. Bunlardan Kâfir Everek* ve Zile köylerinde gayrimüslimler ikamet ederken, Fenese* ve Müslüman Everek* köylerinde halk karışık olarak iskân edilmiştir. Bu iki köyün ortak özelliği ise 1522 yılına gelindiğinde gayrimüslim halkın bu köylerde ikamet etmemesidir.

Develi, II. Beyazıt ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinde de Karaman eyaletine bağlı bir nahiye durumundadır. 1584 yılında Niğde Sancağı'na bağlı bir kaza haline getirilmiştir.

Genel olarak Osmanlı Devleti'nde birlik ve düzenin bozulmasına paralel olarak, 17 ve 18. yy'lerde bölgede ciddi ayaklanmalar yaşanmıştır. Ayaklanan aşiretlerin büyük bir çoğunluğu özellikle Yahyalı civarından güney illerine sürülmüş başka bölgelerde zorunlu iskâna tabi tutulmuştur. Develi, Tanzimat'ı müteakip 1856 yılında bucak merkezi haline getirilmiştir. XIX. yy ortalarında yani 1856–57 yıllarında Kayseri, Karaman Eyaleti'nden ayrılarak Bozok Eyaleti'ne bağlanmıştır. Bunun üzerine Kayseri'ye bağlı olan Develi'de bu tarihte Bozok Eyaleti'ne bağlanmıştır. Yine bu tarihte Kayseri Sancağı; İncesu, Develi, Karahisar-ı Develi, Sarıoğlan, Zamantı ve Köstere olmak üzere altı nahiyeden ibarettir. 1864'te eyaletler kaldırılıp vilayetler kurulunca Develi, Ankara Vilayeti Kayseri Livası'na bağlanmıştır. 1870'te Everek ilçe merkezi haline getiriliyorsa da ismi değiştirilmeyerek Develi olarak adlandırılmıştır.

1894-1895 tarihli Develi Şer'iyye Sicili'ndeki birçok belge "Ankara Vilayet dahilinde Kayseriye Sancağı'na muzaf Develi Kazası ..." şeklinde başlamaktadır. Bu da 1876 tarihinde Develi'nin Kayseri sancağına bağlı bir kaza merkezi haline getirildiğini göstermektedir.

XX. yy'da Develi ve çevresindeki en önemli hadise Ermeni hadisesi ve buna bağlı olarak Haçın olayıdır.

1878 Osmanlı–Rus savaşı sonunda Rusların teşvik ve himayeleri ile kurulan Ermeni cemiyet ve komiteleri Osmanlı Devleti'ni içten yıkmak üzere görevlendirilmişlerdir. Bunların Anadolu'daki merkezlerinden bir tanesi de Develi'dir. Bunun sebebi Develi'nin hem Doğu Anadolu'ya hem de Güney Anadolu'ya yakın bir merkez olmasıdır. Ermeni ihtilal komitelerinden Hınçak ve Taşnak cemiyetleri, ileride Türklerle yapılacak çarpışmalarda kullanmak üzere büyük ihtiyaç duydukları bombaların üretimini Develi'de yapmayı uygun görmüşlerdir.

Birkaç yıllığına Develi Ermenilerinden Amerika'ya bomba tahsiline gönderilen Kevork Elekçıyan, 1913 yılında Everek'e dönmüştür. Everek'te Kevork'un evinde bulunan imalathanede bomba üretimi esnasında Kevork'un yaptığı bir bomba elinde patlamış, bu hadisenin Kayseri'de duyulmasından sonra Ermeni evlerinde arama yapılmış ve birçok bomba ve bomba yapımında kullanılan teçhizat ele geçirilmiştir. Fakat Ermeniler böyle bir aramayı önceden tahmin ettikleri için birçok bombayı evlerinin gizli bölmelerine saklamayı başarmışlardır. Ermeniler Fransızlarla ortak hareket ediyorlardı. Fransız işgal kuvvetlerinin Develi'nin 20 km. kadar yakınına gelerek Zamantı suyunu sınır olarak ilan etmeleri Atatürk'ün dikkatini çekmişti. M. Kemal Paşa, Kılıç Ali Bey'i bu lüzum üzerine Develi'ye, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyet-i Heyeti Temsilcisi olarak göndermiştir. Develi'ye gelen Kılıç Ali Bey, Erzurum ve Sivas kongrelerinde alınan kararları anlatarak, Mustafa Kemal'in pek yakında bölgeye büyük bir askeri kuvvet yollayacağını bildirmiş, halktan bu harekete destek vermesini istemiştir. Develi Kaymakamı'nın yardımları ile Kılıç Ali Bey halkı Ermenilere karşı teşkilatlandırmaya başlamıştır. Bu arada Ermeniler Haçın'de yedi Develiliyi boğazlarını keserek katletmişlerdir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti daha fazla beklemenin yaratacağı

tehlike ve sakıncaları tahmin ederek Kilikya Kuva-i Milliye Kumandanı Doğan Bey'i harekete geçirme kararını almıştır.

Gerekli asker ve silah toplandıktan sonra, Haçın'e taarruz emri 6 Nisan 1920 de verildi. Kayseri İntikam Alayı'nın da bölgeye gelmesi ile Haçın ele geçirildi. Haçın'de sağ kalan Ermeniler, Develi'ye gönderilmişler ve bunların korunmasını bizzat Develi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti stlenmiştir. Bu uygulamayla Türk milleti bir kez daha ne kadar aziz bir millet olduğunu ispatlamıştır. Develi'de Ermeniler dışında Rum azınlıklar da yer almaktaydı, fakat onlar Ermenilere karşı Türkleri desteklemişlerdir. Rumlar, 1920'de yapılan nüfus mübadeleleri ile Trakya Türkleriyle değiştirilerek Develi'den ayrılmışlardır. Develi'de bulunan Ermeni azınlık ise Halep, Suriye ve şam'a gönderilmiştir.

Develi, Kayseri ilinin il merkezinden sonraki en büyük yerleşim yeri olup, İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak bölümünde bulunmaktadır. Eski adı Everek'tir. Erciyes Dağı'nın 6 km güneyinde kurulmuştur. Bugünkü sınırları; doğusunda Tomarza İlçesi ve Adana ilinin Tufanbeyli İlçesi, güneyinde Yahyalı İlçesi ile Adana ilinin Saimbeyli ve Feke İlçeleri, batısında Yeşilhisar İlçesi, kuzeybatısında İncesu İlçesi yer alır. 1926'ya kadar Kozan'a Bağlı Olan Develi Kozan İlinin 1926'da İlçeye Dönüştürülmesiyle Kayseri'ye Bağlanmıştır. İlçe, Tekir Yaylası gzerghından Kayseri'ye 45 km İncesu gzerghından 86 km uzaklıkta olup, Kayseri'nin en büyük ilçesidir. Yzlm 1887 km² olup, deniz seviyesinden ykseklilđi 1150 metredir. En büyük dağı Kayseri'nin sembolü durumundaki Erciyes Dağı, Karasivri Dağı, Büyük Kartın (Peri Kartın), Göktepe (Yeşil Tepe), Sümengen (Svegen) ve Bakır Dağı'dır. En önemli akarsuları Seyhan Nehri'nin en büyük kolu olan Zamantı Irmağı, Develi ayı (Fenese Suyu), Elbiz ve Kşkpınarı'dır. En önemli glleri Kurbağa Gl ile Sultan Sazlığı'dır.

Kaynak: <https://www.develi.bel.tr/develi>